

EL SENYOR ESTEVE, MESTRE DE L'ATENEU

*Carme Badia i Altès
Mª Dolors Caballer i Sumalla
Pere Font i Cabré
Mª Victòria Molins i Hernández
Rosa Mª Pérez i Calvo
Xavier Soler i Lupresti
Albert Viade i Sanzano*

INTRODUCCIÓ

A mitjans novembre de 1979 se'ns encarregà, per part de na Maria Plà, Professora de Ciències de l'Educació de la Universitat Central de Barcelona, de fer un treball d'investigació sobre l'obra d'algun pedagog català.

Justament en aquestes dates, va arribar a nosaltres la notícia d'un intent de restablir la memòria i el nom d'un antic mestre de Sant Feliu de Llobregat. El Mestre Esteve Guarro i de la seva relació amb el lloc on ell havia portat a terme les seves activitats, o sigui: "L'Ateneu Santfeliuenc".

Quina no seria la nostra sorpresa quan a mesura que anàvem trobant fets i fets de la vida d'aquest home, ens vàrem anar introduint, sense quasi bé adonar-nos-en, en la seva personalitat, i descobrir un home amb una personalitat admirable, dedicat íntegrament a una tasca tant difícil com la d'educar. Ho fa —malgrat les condicions en què es trobava Catalunya i la resta de l'Estat Espanyol, tant políticament com socialment— procurant formar homes que fossin aptes per a afrontar el seu futur.

Després d'una petita recerca de dades amb les quals començar, i a causa de la manca absoluta de material publicat, vàrem decidir fer un bon nombre de visites i entrevistes, en la majoria dels casos ex-alumnes.

El treball que aquí presentem és el resultat de viatges, lectures, discussions i assistències a Homenatges, als quals hem tingut la sort d'haver estat convidats.

Per tot, agraïm l'ajut d'una sèrie de persones sense les quals aquest treball no hauria pogut portar-se a terme. Donem les gràcies especialment al Sr. Llorenç Sans, el qual ens ha orientat en molts aspectes desconeguts per a nosaltres, ens ha facilitat gran quantitat de dades i material i ens ha dedicat les hores necessàries per a fer-ho. Així també al Sr. Josep Güell que tan desinteressadament ens va rebre. Igualment agraïm a Pere Beleta, President de l'Ateneu, per les seves atencions i per haver-nos donat accés a les Actes d'aquest Centre. Gràcies també a na Maria Pera, vídua del Mestre, igualment que les donem a totes aquelles persones que ens han ofert desinteressadament el seu ajut. A tots ells va dedicat aquest treball.

BIOGRAFIA MESTRE ESTEVE

Neix ESTEVE GUARRO I ELIES a Sabadell el 20 de desembre de 1885, d'una família obrera; el seu pare era nuador. Després d'estudiar en els escolapis comença a treballar d'escultor de fusta, treball del qual li vindrà tots la seva afició per al dibuix i que més tard haurà de deixar degut a problemes amb la seva vista. Continua els seus estudis a Barcelona, més concretament a l'Escola Normal de Magisteri que aleshores estava a l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau.

És en aquest temps quan se suposa que va fer coneixença amb Ferrer i Guàrdia, perquè poc temps després i mercès al seu ajut anirà a fer de mestre a l'Escola Lliure de Maó (Menorca). Només serà una petita temporada que treballarà aquí, ja que aviat se n'anirà a Lloret de Mar (Girona). Tant aquí com a Maó treballa sense títol degut a què encara no havia acabat el grau superior dels seus estudis.

Mentrestant, a Barcelona té lloc un dels esdeveniments polítics més importants de les primeries del segle: la Setmana Tràgica. Com és fàcil de comprendre els ànims estaven axaltats a gran part de la costa catalana i degut precisament a aquestes circumstàncies el Senyor Esteve ha de marxar de Lloret de Mar, des d'on es dirigeix a Sant Feliu de Llobregat, arribant-hi a mitjans de gener de 1910.

Havia estat contractat com a mestre interí per a les escoles de l'Ateneu Lliure del Llobregat. Però tampoc aquí la seva estada va ser fàcil, perquè al principi va tenir de fer front a una forta campanya de difamació. Acusat d'ateu i d'anticlerical per un sector molt concret de la població, el senyor Esteve va anar, poc a poc, guanyant-se la confiança de la gent. És aquí on acaba els seus estudis de Magisteri.

Però no solament les seves dificultats varen venir de fora, sinó que ja ben aviat en va tenir amb els alumnes. El motiu va ser que en aquells anys les escoles solien fer festa els dijous a la tarda, i els alumnes ho aprofitaven per anar a berenar vora el riu, o per fer totes les entremaliadures pròpies dels infants. Al senyor Esteve això no li semblà bé, ja que creia que si els seus pares es passaven el dia treballant, no era just ni profitós que els seus fills perdessin el temps, i, per tant decidí que els dijous a la tarda també hi haurien classes. Poc temps els va faltar als alumnes per decidir fer vaga, i per tal de què ningú no podés entrar van obstruir el pany de la porta amb terra i fang. El que els alumnes no varen tenir en compte va ser que els pares estarien a favor del mestre, i que després dels corresponents càstigs familiars, tots els dijous a partir d'aquell hi hauria classe a la tarda. Com a nota curiosa afegirem que els alumnes que més oposició varen mostrar, amb el temps foren els més avantatjats.

És notable de veure que la gent que l'ha conegut ens en parla com d'una persona que l'únic vici que tenia era el del treball. Pel que sabem les seves hores d'oci les ocupava en corregir deures o bé en preparar les properes classes. Fins i tot els mateixos dissabtes i diumenges els passava a casa treballant i no se sap que fumés o begués, encara que fos de tant en tant.

Poc temps després de la seva entrada a l'Ateneu, aquest travessà una profunda crisi que fa que el seu director, en Felip Barbosa renunciï al càrrec i es nomeni substituït a en Josep Vallespir, el qual també dimiteix als pocs dies. Convocada una nova reunió el primer de setembre de 1910, la Junta acorda nomenar director al senyor Esteve, el qual prendrà possessió del seu càrrec a primers d'octubre del mateix any, i així consta a les Actes de l'Ateneu. El càrrec era complex, ja que hi havia una sèrie de coses que van provocar les anteriors dimissions, entre elles, poc sou, moltes responsabilitats i sobretot una gran falta d'acord en molts aspectes.

En el moment de ser nomenat Director, el senyor Esteve no tenia encara 26 anys, estava casat i tenia una filla de poc temps. Més endavant, ja el 1917, es decideix canviar el nom de l'Ateneu. A partir d'aleshores s'anomenarà "Ateneo Sanfeliuense".

Just en aquest mateix any, el Foment Martinenc de Sant Martí de Provençals convoca per Pasqua un concurs de lectura entre els alumnes dels Ateneus de Catalunya. Hi concórren representants de 13 centres, entre ells l'Ateneu Santfeliuenc amb dos alumnes. A un d'ells se li adjudica el Premi de la Secció Excursionista "Foment i Avant", a l'altre, el que havia donat Eugeni Benaiges. El periòdic local "El Faro del Llobregat" publicà una extensa nota informativa i felicità els professors dels concursants premiats, un d'ells el Senyor Esteve.

L'any següent, en el curs 1918-1919, com una demostració de la confiança que se li tenia, se l'elegeix President de l'Associació, "La Instrucción Popular", felicitaria la resolució de l'Ateneu d'haver substituït els exàmens finals per una exposició de treballs, a continuació de la qual es repartien els premis. En aquest mateix periòdic, es destinaven unes planes a la col·laboració infantil i, en un dels concursos, resultaren premiats diversos alumnes de l'Ateneu.

Ja entrats en el 1923, en una reunió general, Joan Sagalà, Director del quadre escènic de l'entitat, proposa l'ensenyament de la llengua catalana a les Escoles de l'Ateneu; acceptada la proposició es comunica al Director perquè la posi en pràctica en la forma i en el moment que cregui més oportú.

L'opinió del Senyor Esteve era favorable a l'acord pres. i així ho manifestà en un petit llibre de lectura:

"L'ensenyament dels infants en la seva llengua obliga als mestres, en ensenyar a llegir i escriure, a procediments que, pedagògicament, no són cap novetat però esdevenien impracticables o al menys infecunds, quan el nen aprenia de llegir en un idioma que li era estrany en absolut. Racionalment cal donar a l'infant mots complets que li siguin familiars, per tal d'abastar fàcilment el seu significat, establint, ja des de les primeres lliçons, una relació ben immediata i estreta entre el mot parlat, el mot escrit i la idea que representa. En aquest precepte, veritable axioma pedagògic, ens hem basat en publicar aquest llibre, primer graó d'un pla d'ensenyament de lectura per als infants catalans".

Malgrat el temps passat des d'aleshores, podem veure que les seves idees tenen, avui en dia, plena vigència.

A l'octubre de 1931 se celebren les festes del 50è. aniversari de la fundació de l'Ateneu (1881). Un dels actes celebrats fou la conferència que donà Pere Loperena. En saber que el Senyor Esteve portava més de vint anys en el càrrec, li preguntà si no n'estava cansat, i ell li respongué:

"He passat disgustos, és veritat, he patit, he hagut de vèncer molts esculls. Però són penes que m'han estat compensades sobradament pel respecte i la consideració que m'han tingut els socis i sobretot pel goig de saber que tinc uns deixebles que m'estimen entranyablement".

El 14 d'abril de 1931 s'havia proclamat la República i l'ensenyament oficial de l'Estat passa a ser laic. Es aleshores quan l'Ateneu acorda donar lliçons de doctrina cristiana als alumnes els pares dels quals ho sol·licitessin, malgrat d'haver convocat una enquesta amb resultat predominantment negatiu, contradictòriament. En aquest mateix any apareix un sil·labari en català fet per ell.

El dia de Sant Pere de l'any 1935 torna a ser festa per l'Ateneu, per commemorar les noces d'argent del Senyor Esteve a l'institució. Per celebrar-ho, es va aixecar un gran envelat en el pati de l'Ateneu que va ser del tot insuficient, degut a la massiva afluència de gent que volia mostrar el seu afecte al Senyor Esteve.

Però no tot van ser motius de joia. Mentre tot Catalunya celebra amb entusiasme el triomf electoral que allibera el Govern de la Generalitat, el diari "La Humanitat" publica la següent nota:

"El Senyor Esteve Guarro ha tingut la dissort de perdre la seva companya. L'acte civil que fou el seu enterrament constituï una veritable manifestació de dol, car el Senyor Guarro és, a més d'una bellíssima persona, qui, al front de les Escoles de l'Ateneu Santfeliuenc, ha contribuït a formar tota una generació de ciutadans, i això fa que el seu dolor hagi estat sentit per la majoria dels santfeliuencs".

Situats ja en plena Guerra Civil, el 7 d'octubre de 1938, el Senyor Esteve es casa per segona vegada; la seva muller, Maria Pera, feia de mestra a l'Ateneu juntament amb ell, més concretament era professora de les noies. Són dignes de comentar les circumstàncies que varen concórrer en el casament. Maria Pera era una dona de profundes conviccions religioses, per la qual cosa el seu enllaç havia de ser forçosament amb la intervenció de l'església. Atrevir-se en aquesta època a recórrer a un sacerdot per a la celebració d'un acte, era un fet molt arriscat, però no ho fou tant com perquè, d'amagat, no poguessin acomplir els seus propòsits.

Trobarem a partir d'ací una coincidència amb la seva arribada a Sant Feliu el 1910. Acabada ja la Guerra Civil, el Senyor Esteve estava etiquetat com a "roig" i "laic", acusació molt més perillosa ara que no pas abans. Aquest fet tindrà les seves conseqüències quan en el tràmit oficial de la depuració se li exigeixi un aval per a poder continuar de mestre.

Moltes portes li varen ser tancades de manera ignominiosa, però per sort tres homes li van oferir el seu afecte i la seva confiança. Les signatures corresponen a tres presidents que tenien un gran respecte per la persona del Senyor Esteve: Jaume Cortès i Oliva, Jaume Albareda i Camprubí, i finalment Antoni Albertí i Joan. També es brinda, per si hagués calgut, en Joan Sans i Martí, que aleshores formava part com a regidor de l'Ajuntament recentment constituït.

Aquest document seria acceptat pel "Jefe local de la Falange", en Leandre Tarrat i Vilaplana, el qual va prendre una enèrgica actitud enfront dels seus correligionaris. Invocava la seva condició de deixeble del Senyor Esteve i s'enorgullia de dir-ho. A pesar de tot, l'aval no fa el seu efecte, i no li és concedit el reconeixement com a mestre. En Jaume Albareda, un dels tres signants de l'aval, li va aconseguir col·laboració d'administratiu, gràcies a les seves amistats a les oficines de l'"Hermandad de Labradores". Temps enrera ningú s'hauria cregut que això seria el seu treball definitiu a partir d'ara i que no tornaria a fer més de mestre.

És en aquesta mateixa època que se li aconsella que, degut a les circumstàncies, el millor que pot fer és marxar de Sant Feliu, mesura que prendrà a mitjan 1941.

El trasllat el farà a Barcelona. El seu domicili a partir d'aleshores serà un pis del carrer Pare Claret. En aquesta casa la seva muller hi instal·larà una petita escola en la qual ell ajudarà a estones lliures, però sempre combinat amb el seu treball d'administratiu, que no deixarà fins a la seva jubilació als 71 anys.

D'aquesta manera i a resultes d'uns fets polítics i històrics dels quals una mica tots n'hem estat víctimes, d'una o d'altra manera, queda estroncada la vida professional i la vocació d'un home d'una vàlua extraordinària i d'una personalitat admirable, que la única pretensió que tenia era la d'EDUCAR, amb tot el que això comporta, preparar homes que, tant humanament com en els seus oficis, poguessin afrontar la seva vida futura.

Deixarem ara un lapsus de temps fins a situar-nos en el 1962, any en què s'intenta dedicar-li un homenatge per mitjà d'una exposició d'antics treballs escolars. Esdeveniments totalment aliens, feren que tal homenatge no se celebrés. De tota manera, l'exposició va tenir lloc i el Senyor Esteve per veure-la va haver d'anar-hi un dia al vespre, quan ja estava tancada al públic.

A partir d'ara la seva vida transcorrerà amb tota normalitat i sense cap mena de fet a destacar fins el 26 de Gener de 1975 en què esdevé la seva mort.

Amb aquest fet conclou l'esborç de biografia del Sr. Esteve. Evidentment que hi falten fets i dades, però hem considerat que, en tenir una importància relativa, no farien més que allargar el treball sense esclarir altres aspectes de la personalitat del Senyor Esteve.

TASCA PEDAGÒGICA DEL SENYOR ESTEVE

El motiu que ens va induir a estudiar la tasca pedagògica del Sr. Esteve Guarro, no va ésser cap treball literari ni pedagògic trobat que ell hagués escrit, sinó simplement el fort impacte humà que va deixar, ja no sols en els seus ex-alumnes, sinó a tot el poble de Sant Feliu. I per tant, les conclusions han de ser tant objectives com tot el material trobat. Però, així i tot, creiem que és molt interessant confeccionar aquest estudi perquè pot treure a la llum un home que, sol i sense mitjans, va ésser capaç de protagonitzar una petita història dins de la pedagogia catalana. I encara que aquesta història sols ho sigui per al poble de Sant Feliu i per a la gent que el va conèixer, pensem que és una mostra més d'aquesta època d'esplendor d'idees i de pedagogs, que no podem valorar mai de veritat fins on s'hagués pogut arribar, si no hagués estat truncada per uns lamentables fets polítics. S'ha dit moltes vegades que molts dels pedagogs catalans, més que ésser grans inventors i descobridors de nous mètodes, van ser aplicadors, perquè van saber aplicar els mètodes desenvolupats per altres amb una finesa d'intuïció tal, que tragueren el màxim rendiment fins i tot en els pitjors moments històrics i polítics. Esteve Guarro va ésser un exponent més d'aquest fet.

Esteve Guarro, pel que s'ha exposat en la seva biografia i pel que hem sabut del seu caràcter (treballador i estudiós constant), pensem que la seva idea pedagògica podia estar influenciada tant per l'ideari de l'escola moderna d'en Ferrer i Guàrdia –ja que l'amistat que els unia tenia per força d'influir en la seva informació– com per les tendències pedagògiques de l'època, tals com l'escola activa i el moviment dels Ateneus obrers catalans. Així i tot, no hem trobat en la seva trajectòria que s'aferrés a una sola de les idees o mètodes, sinó que agafa el que era millor de cada una, o més ben dit, el que ell creia millor de cada una, pensant sempre que ho havia d'aplicar en un moment històric difícil tant políticament com econòmicament.

La cosa que millor marca l'efectivitat d'un sistema són els seus resultats i en aquest cas els hem pogut constatar. Però ens és un xic difícil profunditzar en el sistema ja que no hem trobat res escrit per ell mateix apart d'aquell petit sil·labari i una llibreta de versos nadalencs, recopilació manuscrita per ell mateix. Com es pot veure, això no és gairebé res per poder començar a treballar sobre aquest estudi, si no hagués estat pel testimoni viu dels seus propis ex-alumnes; i consti que dels que hem pogut localitzar i parlar amb ells, encara que els seus records són meravellosament lluits, no deixen de ser de fa més de 50 anys, apart que dit per ells mateixos.

La característica més important de la seva personalitat va ésser el que en podríem dir "intuïció pedagògica" o com ens referia un dels seus ex-alumnes, la seva "gràcia". Això va ser el que li va donar aquesta agilitat a l'hora "d'aplicar els mètodes" que va trobar, ja que coneixia perfectament un a un, tots els nens que tenia a la seva classe, i tot això unit a una gran capacitat de treball i observació.

Ens pot fer comprendre aquestes qualitats el fet de què a la seva classe el número d'alumnes no va estar mai per sota del centenar, i segons diuen els que ho han vist, era capaç de mantenir l'ordre, el respecte i l'interès pel que havien d'aprendre.

Podríem il·lustrar el que diem amb una parella d'anècdotes que ens referí un ex-alumne.

En un dels casos, un noi de la seva classe que per ser enjagassat no estudiava mai la lliçó, quan el mestre li preguntava, ell, amb una gran tranquil·litat contestava que no se la sabia. El Sr. Esteve li va manar que ja que no la volia estudiar simplement li portés copiada al matí i a la tarda; i així, durant un temps, aquell xicot ho va fer, fins un dia que va deixar de presentar-la copiada. Aleshores el mestre li va preguntar perquè no havia copiat la lliçó i ell respongué que aquell dia ja se la sabia, i així va ser; ell mateix va comprovar que necessitava més temps per copiar-la que per estudiar-la i aquest temps se l'havia de treure del jugar.

Sabem que el Sr. Esteve no era partidari de què els nens es sabessin la lliçó al peu de la lletra, sinó al contrari, preferia, encara que ho fessin malament, que la diguessin a la seva manera, per qualificar com i fins on l'havien entesa. Però en aquest cas es veu clar el que ell pretenia; que el mateix nen, a través de la seva pròpia experiència, s'adonés de l'avantatge de l'estudiar damunt del copiar i que ell mateix es valgués de la seva imaginació per resoldre els conflictes.

Els sistemes tàctics que utilitzava el Sr. Esteve perquè els nois es motivessin a si mateixos en l'aprendre, no eren pas sempre iguals, perquè com hem dit, els coneixia a tots i cada un com eren i sabia trobar la solució a cada cas.

Com per exemple diferent del d'abans podríem referir el cas contrari d'un nen que era molt voluntariós, però que no li entrava el dividir per més esforç que hi posava. Aquest noi sortia a mig matí de classe per anar a casa seva a preparar l'olla del dinar, perquè la seva mare també treballava. Un dia, en demanar-li al mestre el permís per sortir, li respongué el Sr. Esteve: Ah, no! fins que no sàpigues dividir et retiro el permís. El Sr. Esteve s'havia posat d'acord amb els pares perquè durant una curta temporada es valguessin d'un parent o d'un veí que els guarnís la minestra. Però com que el noi no ho sabia i per ell tenia una importància tant gran el preparar l'escudella, el no poder sortir de l'escola li va causar tan forta impressió, que va posar tanta atenció per comprendre i que així fos més curta la negativa de sortir, que als pocs dies ja sabia dividir.

Es pot destacar d'aquest exemple el fet, gairebé estrany en aquell temps, de què es valia del contacte amb els pares per incidir millor en l'educació dels nens.

També hem dit que es deixen traslluir, dins del pensament d'aquest home, arrels del que més tard es va anomenar com "pedagogia activa" i per entendre-ho transcrivim uns pensaments d'ell, que també ens referí un ex-alumne:

"Ell entenia que a l'escola no s'hi va a estudiar sinó a aprendre a estudiar. No a acumular coneixements, que no tots poden arribar a ser útils, sinó a ensinistrar-se a saber descobrir el que cal en el moment oportú que s'ha de menester".

"Les matemàtiques del senyor Esteve eren l'assignatura bàsica; no solament per la seva aplicació múltiple, sinó perquè és la que desenrotlla la intel·ligència amb més intensitat i capacita a l'estudiant per a assimilar millor les altres disciplines".

Tal va ésser la seva manera de pensar respecte a les matemàtiques, que sabem que hi havia xicotets que resolien problemes de trigonometria i d'equacions de diferents graus en les classes de primer ensenyament. Això també ens fa comprendre que no limitava el saber en els seus alumnes ni per edats ni per nivells, ja que els hi feia fer tot el que eren capaços de fer.

El senyor Esteve va incloure també a les classes de l'Ateneu el dibuix i els treballs manuals. Del primer podríem dir que, apart de ensenyar-lo a tothom, ja que ell el dominava i sabia aplicar-lo degudament, incidia més en aquells que els hi pogués ésser útil per a la professió que tenien o que volien fer. Com per exemple, instruïa en el dibuix artístic els que es dedicaven a la joieria o als oficis d'artesanía i en el lineal els que s'ocupaven en la mecànica o en la construcció. També es practicava el dibuix al natural, poc freqüent a les escoles tradicionals.

Els treballs manuals no solament els utilitzava per desenvolupar l'enginy dels nens, sinó que també li servia per motivar l'apreci d'aquests per el seu material escolar; ja que els ensenyava a relligar els quaderns de comptes i de redaccions, fent-los-hi dibuixar les cobertes amb dibuixos esquixats. La prova de què així ho aconseguí és el fet de què, després de més de 50 anys, tots els ex-alumnes que hem pogut trobar encara els guarden curosament amb gran estima.

De la mateixa manera va incorporar la idea del "cientifisme" tret, creiem, de l'ideari d'en Ferrer i Guàrdia, ja que apart que es diu que sempre llegia les publicacions més avançades sobre aquest tema, va construir l'any 1926, junt amb els seus alumnes, un aparell de ràdio de galenes, poc temps després d'inaugurar-se a Barcelona la primera emissora l'any 1924. També en aquells moments la fotografia fou objecte d'atenció i estudi.

El "respecte per la personalitat" de l'alumne va estar sempre en la ment d'aquest home, perquè encara que les escoles de l'Ateneu eren laïques i no confessionals, quan algun nen o grup de nens havien de fer la comunió, ell els hi donava classes de catecisme amb tan bones directrius, que fins i tot el rector de la parròquia havia de reconèixer que els nens més preparats en la doctrina eren precisament aquests.

Respecte al bilingüisme n'era partidari, com queda constància en el esmentat sil·labari fet per ell.

Siensem que el bon pedagog és el que es construeix ell mateix el material didàctic, podem dir que ell ho era perquè, com hem dit, potser també per una manca de mitjans, no utilitzava llibres de text sinó que els feia confeccionar a través d'apuntes donats a classe.

Tota aquesta forma de pensar i de fer sobre la pedagogia, el va portar a no tenir la necessitat d'inculcar coneixements a través del sistema de premis i càstigs; simplement ho va aconseguir a través d'una bona motivació. Motivacions com les que hi hem vist en el curs d'aquest treball i també, per exemple, que no feia mai exàmens, solament exposicions de treballs a la fi del curs, i així els nens s'apliquessin suficientment perquè la seva millor recompensa fos l'orgull de la feina ben feta i no pas la vergonya.

També sabem que ens els dictats motivava l'interès per la bona lletra; a aquells que feien millor cal·ligrafia els hi deixava completar el dictat amb dibuixos sobre el tema i el no poder presentar-ho degudament il·lustrat volia dir molt per a ells.

El gran respecte que tothom, grans i petits, li professaven li va donar un caire d'autoritat molt acusat, però sense autoritarisme. Ja que aquest respecte va ésser guanyat dia a dia a través del seu propi exemple de

respecte pels altres. Mai va ser inconseqüent amb les seves idees i si algunes podien ferir algú no les va dir, perquè encara avui ningú ens ha pogut referir ni les seves creences més profundes religioses ni polítiques. Va escoltar a tothom i per a tothom tenia bones respostes.

L'humanisme, l'ètica i l'estricta sentit del que havia de fer l'acompanyaven en totes les seves resolucions. Una vegada, quan va voler ensenyar, a la classe de noies, a fer costura i a brodar, va pensar que en un convent no lluny del centre hi havien unes monges que havien guanyat fama pels seus treballs del fil i l'agulla. I va anar a veure a la superiora per demanar que li expliquessin els sistemes que utilitzaven; elles s'excusaren tot dient que era un secret de l'orde que no podien descobrir perquè d'això menjaven. Al cap d'un temps va donar la casualitat que per uns treballs que havien de fer aquelles monges, van anar a veure el senyor Esteve perquè els hi expliqués les tècniques per deixar tan bonics aquells famosos dibuixos esquitxats que ell tan bé dominava, i sense cap recança els hi va explicar punt per punt com ho feia.

Homes com l'Esteve Guarro no moren mai perquè, gràcies al seu exemple i humanisme, segueix no solament viu en el record dels que el van conèixer i tenir la sort de ser deixebles d'ell, sinó també de tots aquells com nosaltres, que han comentat en alguna ocasió el trist fet de què el mestre que ens va tocar tenir no hagués estat com ell. Al mateix temps, es curiós pensar que després d'aquesta bonica experiència, segur que hem de recordar més el que hem après d'ell que tota la nostra desgraciada estada escolar dins de la postguerra.

I per acabar ens agradaria tancar amb una màxima que sempre estava en llavis del Mestre Esteve, i que encara que segurament no es fruit d'ell, si va ser la divisa de tota la seva vida i que amb certesa, segur la va repetir tant perquè el que volia era que també ho fos de nosaltres:

UNIU-VOS I SEREU FORTS
INSTRUIU-VOS I SEREU LLIURES
ESTIMEU-VOS I SEREU FELIÇOS.

LA PEDAGOGIA A CATALUNYA. TRAJECTÒRIA I CARACTERÍSTIQUES

Alexandre Sanvisens Marfull

Les idees i les realitzacions educatives han estat a Catalunya quelcom d'interès es pot dir que en tots els temps. Com ho són ara, que comença una nova renaixença de la pedagogia catalana. Però cal distingir bé entre els propòsits idealistes, els projectes podríem dir-ne doctrinals, les teories educatives, i els fets i les obres que en el terreny de la pedagogia i de l'ensenyament han tingut lloc a casa nostra.

Potser es podria intentar de traçar una trajectòria d'ambdues direccions per bé que moltes vegades es presentin crides amb dependència biunívoca, partint del fort lligam que necessàriament existeix entre elles. Aquesta trajectòria aniria, pel que fa a idees, des de Ramon Llull i Sant Ramon de Penyafort, Sibiuda, Eiximenis,... fins a l'Eugeni d'Ors, en Galí i l'Artur Martorell, sense descuidar els trets doctrinals i pedagògics d'un Reixac, d'un Balmes, d'un Bardina, d'un Ferrer, d'un Benejam, d'un Xirau, d'un Rosselló, o bé, darrerament, d'un Josep Pallach, entre tants d'altres que poden mencionar-se i figurar dignament dins una Història de la Pedagogia de Catalunya. Crec que, parlant dels Països Catalans, han de considerar-se degudament la gran figura de Lluís Vives, més tard la de Sant Josep de Calasanç, i homes ben representatius en alguna direcció doctrinal-pedagògica com són, per exemple, el Pare Claret, Torres i Bages, el Pare Mañanet, Figuerola, Ayguals, el metge Guàrdia i, en el nostre segle, en un terreny eminentment educatiu i pràctic, Ramon Ruiz Amado, Pere Vergés, Rosa Sensat, Pau Vila, J. Puig i Elies, Josep Estalella, Manuel Ainaud, Joan Tusquets, Joaquim Ventalló, etc. La trajectòria arrenca de l'Edat Mitjana i, tot i seguint pel Renaixement, decau el seu esperit el segle XVII i part del XVIII, on hi trobem després el moviment de Cervera i en un altre aspecte la figura de Baldiri Reixach, per tornar altra volta a rebrotar i a cobrar noves forces amb l'esperit de la Renaixença (s. XIX) i, sobretot, ja en el segle XX, amb la tasca de la renovació pedagògica que acompanya els moviments liberals i de retrobament nacional de la nostra terra.

Pel que correspon a la trajectòria de les realitzacions educatives, esdevé paral·lelament a aquestes etapes que ara breument indiquem, especialment en el seu últim desenrotllament: el de la Renaixença, el de la renovació pedagògica com es pot veure, com a bon exemple a Girona, l'impuls de la Mancomunitat (l'obra realment senyera de Prat de la Riba), l'etapa de la República de l'Institut Escola, de les Escoles d'Estiu, la de la Bibliotecàries i la de Treball, les activitats d'ensenyament municipals i de la Generalitat, l'obra dels Ateneus Obrers,... i, saltant fins avui, la nova caminada que ara s'obre davant nostre i que ha de fructificar ben aviat en institucions i activitats educatives.

Quant a les característiques o trets més sortints de la pedagogia de l'ensenyament, caldria també una precisió sobre el seu sentit, que no és pas exclusivista ni tancat. La pedagogia a Catalunya ha mantingut unes constants molt significatives, de valor progressiu i universal. Hi podem veure en l'aspecte del pensament i de les idees, el seu *sentit humanista, naturalista i crític*. I, en l'aspecte de les obres i les realitzacions educatives, el seu *sentit pràctic, popularista, activista i de perfeccionament didàctic*. Potser hauríem de veure una tendència dinàmica i personalista en les nostres manifestacions educatives. El seu caire individual i el social estan ben compenetrats; la seva projecció humana és evident.

Si ens fixem bé —un parer esment el més objectiu possible— amb les línies mestresses del nostre historial pedagògic, teòric i pràctic, segurament hi advertirem un desig de superació, una constant evolutiva, com escau a un ferm arrelament humanístic.